

НАУКОВИЙ ВИСНОВОК

щодо обґрунтованості та доцільності прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір» (щодо соціальних виплат) (реєстр. № 3113 від 22.08.2013 р.)

Розглянувши проект Закону України «Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір» (щодо соціальних виплат) (реєстр. № 3113 від 22.08.2013 р.), вважаємо за необхідне надати зауваження і пропозиції, спрямовані на удосконалення цього законопроекту.

Згідно з пояснювальною запискою метою прийняття зазначеного законопроекту визнано забезпечення належного виконання Міністерством соціальної політики, місцевими органами соціального захисту населення завдань, визначених законодавством України, при розгляді спорів у судових органах шляхом звільнення останніх від сплати судового збору в справах про призначення і виплати всіх видів державної соціальної допомоги, компенсації, виплат та доплат.

Відповідно до п. 20 ст. 5 чинного Закону України «Про судовий збір» органи праці та соціальної політики звільнені від сплати судового збору за подання позовів щодо призначення і виплати всіх видів державної соціальної допомоги, компенсації, виплат та доплат, установлених законодавством. Водночас, органи праці та соціальної політики не звільнюються від сплати судового збору в тому разі, якщо виступають відповідачами у справі, зазначена пільга також не застосовується при оскарженні судових ухвал, що виносяться під час розгляду справи.

Законопроектом «Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір» пропонується звільнити органи праці та соціального захисту від сплати судового збору у справах, пов'язаних з призначенням і виплатою фізичним особам всіх видів державної соціальної допомоги, компенсацій, виплат та доплат, установлених законодавством. Таким чином,

передбачається звільнення вказаних органів від сплати судового збору у зазначеній категорії справ незалежно від їх процесуального статусу у справі.

Вважаємо, що пропонувані зміни є недоцільними, з огляду на таке.

1. У статті 5 Закону України «Про судовий збір» перелічено 20 категорій суб'єктів, які звільняються від сплати судового збору. Серед них названі як фізичні особи, так і органи державної влади, місцевого самоврядування, громадські організації. Крім органів праці та соціального захисту, до цього переліку внесені також Антимонопольний комітет України та його територіальні відділення, Державне агентство резерву, Міністерство юстиції України, Міністерство фінансів України, Пенсійний фонд України і фонди соціального страхування та деякі інші органи державної влади і місцевого самоврядування у відповідних категоріях справ.

Для більшості органів державної влади, названих у статті 5 Закону України «Про судовий збір», передбачено їх звільнення від сплати судового збору лише у якості позивачів у справах. Вважаємо, що у разі застосування цієї пільги для органів праці та соціального захисту незалежно від їх процесуального статусу у справі, виникне прецедент, згідно з яким інші суб'єкти пільги (насамперед, державні органи), перелічені у коментованій статті, також зможуть отримати право на аналогічне поширення законодавчої пільги.

2. Варто зауважити, що чинний Закон України «Про судовий збір» встановлює звільнення від сплати судового збору фізичних осіб як позивачів за подання позовів про стягнення заробітної плати, поновлення на роботі та за іншими вимогами (п.1 ст. 5).

Згідно з ч. 3 ст. 88 Цивільно-процесуального кодексу України (далі – ЦПК), якщо позивача, на користь якого ухвалено рішення, звільнено від сплати судового збору, він стягується з відповідача в дохід держави пропорційно до задоволеної чи відхиленої частини вимог.

Якщо органи праці та соціального захисту будуть звільнені від сплати судового збору, то застосуванню підлягає ч. 2 ст. 88 ЦПК: якщо обидві

сторони звільнені від оплати судових витрат, вони компенсуються за рахунок держави у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України.

Але слід зазначити, що такий порядок на нормативному рівні відсутній. А сам механізм компенсації державою судового збору передбачений лише Постановою Пленуму ВС України № 2 від 12.06.2009 р. «Про застосування норм цивільного процесуального законодавства при розгляді справ у суді першої інстанції».

Відповідно до п. 12 цієї постанови передбачено, що при пред'явленні позову до кількох відповідачів одним або кількома позивачами, звільненими від сплати судового збору, він стягується в дохід держави за рішенням суду окремо з кожного відповідача пропорційно до стягнутої з нього суми. При пред'явленні позову кількома звільненими від сплати судового збору позивачами до одного відповідача судовий збір з відповідача стягується в дохід держави із загальної ціни позову. При повному або частковому задоволенні позову майнового характеру до кількох відповідачів, судовий збір, сплачений позивачем, відшкодовується ними пропорційно до розміру задоволених судом позовних вимог до кожного з відповідачів. При покладанні на відповідачів солідарної відповідальності, суд у солідарному порядку стягує з них і судовий збір.

У разі звільнення органів праці та соціальної політики від сплати судового збору і у разі коли вони виступають відповідачами у справі, відсутній механізм компенсації такого збору *позивачу*, якщо він не звільнений від такої сплати.

Дана пропозиція без детального ефективного механізму компенсації витрат на судовий збір з Державного бюджету позбавлена практичного значення. У разі передбачення у Державному бюджеті гарантованої статі, за якою будуть здійснюватися виплати компенсації судового збору не лише в дохід держави, а й позивачеві, або створений позабюджетний фонд для таких цілей, прийняття цього законопроекту є доцільним.

Узагальнюючий висновок: З огляду на вищезазначене, у запропонованій редакції без визначення механізму компенсації оплати судових витрат, прийняття проекту Закону України «Про внесення змін до статті 5 Закону України «Про судовий збір» (щодо соціальних виплат) (реєстр. № 3113 від 22.08.2013 р.) вважаємо недоцільним.

**Директор Інституту, д.ю.н., професор
член-кореспондент НАПрН України**

С. М. Прилипко